

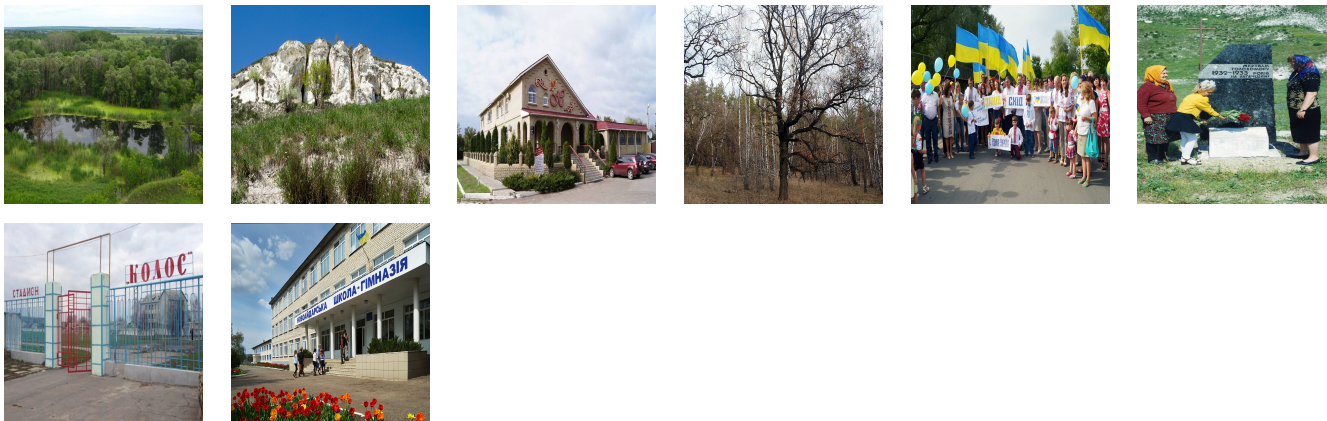
І. В. Шопін, О. М. Бочаров

Новоайдар

НОВОАЙДАР – селище міського типу Щастинського (до липня 2020 – Новоайдарського) району Луганської області. 2015 з Новоайдар. селищ. (підпорядк. села Айдар-Миколаївка, Маловенделівка) та Бахмутів. (Деменкове, Дубове, Михайлівка, Царівка), Гречишкин. (Безгинове, Окнинне, Путилине), Денежників., Муратів. (Капітанове), Новоохтир. (Попасне, Степний Яр), Побєдів. (Чистопілля), Співаків., Штормів. (Ковпаки, Переможне, Петренкове, Трудове) сільс. рад утвор. Новоайдар. селищну об'єднану територ. громаду (829,1 км², 16 961 особа), до якої 2020 зараховано ще 4 ради (нині тер. громади 1319,6 км²). Н. знаходиться на р. Айдар (притока Сіверського Дінця, бас. Дону), за 795 км від Києва, 332 км від м. Маріуполь Донец. обл., 295 км від Харкова, 60 км від Луганська та 42 км від Сіверськодонецька. Площа 11,55 км². За переписом насел. 2001, проживали 9072 особи (складає 108,4 % до 1989), з них вважали рідною мовою українську 23,1 %, рос. – 76,7 %; станом на 1 січня 2019 – 8097 осіб. Проходить автомобіл. шлях нац. значення Старобільськ–Луганськ–Хрустальний–Макіївка–Донецьк. Є залізнична ст. Новий Айдар. На околиці знайдено артефакти салтово-маяц. культури. Засн. 1687 як козац. Новоайдарська слобода. 1707 тут мешкали 70 осіб. Новоайдарці підтримали збройне повстання на чолі з К. Булавиним, за що 1708 слободу зруйнували, а всіх жит. стратили. Через кілька десятиліть поселення відновили селяни з Суджен. пов. Курської губ. (Росія). 1779 слобода стала повіт. містом Азов. губ. та дістала сучасну назву. Після створення Укр., а потім Дніпров. укріплених ліній оборонне значення Н. було втрачено. Пізніше – волос. центр (до 1923) Старобіл. пов. Харків. губ. 1885 було 830 дворів, проживали 5456 осіб, діяли 2 православні церкви, школа, збиралися 3 ярмарки на рік. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. 1920–25 – у складі Донец. губ.; 1923–30 – Старобіл. округи; 1932–38 – Донец., від 1938 – Ворошиловгр. (нині Луган.) обл.; 1962–65 – Старобіл., від 2020 – Щастин. р-нів. 1923–62 та 1965–2020 – райцентр. Від серед. 1920-х рр. – село, від 1957 – смт. У міжвоєн. період була створ. Новоайдар. МТС. Жит. потерпали від голодомору 1932–33, зазнали сталін. репресій. Від 12 липня 1942 до 21 січня 1943 – під нім. окупацією. Встановлено пам'ятники воїнам-землякам і воїнам-визволителям, які загинули під час 2-ї світової війни. 1981 проживали 6,5 тис. осіб. У 2-й пол. 20 ст. працювали харчосмак. ф-ка, молокозавод, комбікорм. завод, елеватор, дільниця Ворошиловгр. ф-ки продтоварів, птахофабрика, міжколгоспна буд. організація, підприємства «Райсільгосптехніка» та «Райсільгоспхімія». Розвідано поклади

аргіліту, піску, глини. Побл. с. Муратове відкриті Капітанів. та Муратів. газоконденсатні родовища. Об'єкти природно-заповід. фонду: заг.-держ. значення – пам'ятка природи Айдарська тераса (100,0 га, комплексна, побл. с. Айдар-Миколаївка), пам'ятка садово-парк. мистецтва Парк Дружби (50 га, Побєдів. сільс. рада); місц. – заказники Айдарська тераса-2 (92,0 га, Новоайдар. лісництво), Мінаєвська діброва (359,3188 га, між селами Співаківка та Денежникове; обидва – ліс.), Штормівський (219,3023, ландшафт., між селами Петренкове та Штормове), пам'ятки природи Баранячі Лоби (2 га, геол., побл. с. Айдар-Миколаївка; 1993 біля підніжжя встановлено пам'ятний знак жертвам голодомору 1932–33 на Луганщині), Співаківська (150 га, ботан., побл. с. Співаківка), заповідні урочища Горіхове (41,0 га, між селами Бахмутівка та Гречишкине), Капітанівський ліс (542,0 га, побл. сіл Муратове та Капітанове, Капітанів. лісництво). Працюють декілька с.-г. і борошномельно-круп'яних підприємств. У Н. – профес. аграр. ліцей, обл. заг.-осв. санаторна школа-інтернат, гімназія (опор. навч. заклад), 2 дитсадки, ДЮСШ; Новоайдарський краєзнавчий музей, рай. Будинок культури, рай. б-ка, дит. школа мистецтв; центр. рай. лікарня, амбулаторія заг. практики сімей. медицини. ЗМІ: г. «Вісник Новоайдарщини» (див. «Вестник Новоайдарщины»), ТРК «Енергія». Діє Архангело-Михайлів. православна парафія. Серед видат. уродженців – гірн. інж.-електромеханік М. Логвинов, живописець В. Мишньов, учасник 2-ї світової війни, Герой Радянського Союзу О. Шопін. З Н. пов'язані життя та діяльність прозаїк, поета О. Радченка. Трактористка Ф. Перова була удостоєна звання Героя Соц. Праці (1946).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. див. Новоайдарський район.

Бібліографічний опис:

Новоайдар / І. В. Шопін, О. М. Бочаров // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-73354>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).